

# Heinolan kaupungin hyvinvointitilinpäätös 2023

Suppea vuosittainen hyvinvointikertomus valtuustolle, joka sisältää lasten ja nuorten, ikäihmisten sekä ehkäisevän päihdetyön raportit.

## 1. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen Heinolassa vuonna 2023

### Rakenteet

Vastuu kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä on kunnilla. Hyvinvoiva väestö on elinvoimaisen kunnan ja hyvinvointialueen edellytys. Hyvinvointia ja terveyttä edistetään laajalti ihmisten arkiympäristöissä. Edellytyksiä väestön hyvinvoinnille ja terveydelle luovat kaupungissa useiden tahojen järjestämät palvelut ja toiminta. Hyvinvointisuunnitelma sekä maakunnalliset teemakohtaiset suunnitelmat hyväksyttiin vuonna 2022 kaikissa kaupungin toimialojen lautakunnissa sekä valtuustossa. Heinolan hyvinvointisuunnitelmassa 2021–2025 on neljä kärkeä ja niihin liittyen 19 erillistä tavoitetta.

Hyte-työskentelyn vuosikello on Heinolassa toimiva. Kaupungin johtajan johtoryhmä vastaa hyte-työstä ja poikkihallinnollinen hyvinvointityöryhmä Hyry organisoii sitä. Useat teemakohtaiset alatyöryhmät osallistuvat osaltaan tavoitteiden edistämiseen. Hyvinvointityöryhmä kokoontui vuoden aikana 10 kertaa, josta kaksi oli kehittämisiltapäiviä yhdessä alatyöryhmien puheenjohtajien ja toimialajohtajien kanssa. Hyryn kokousten teemoja olivat mm. vapaaehtoistoiminta, päihteet ja mielenterveys, lapsiperheköyhyys, turvallinen asuminen, turvallinen arki pelastuslaitoksen näkökulmasta, hyvinvointia luonnosta, ikäihmisten kulttuuripolku, nuorten hyvinvointi ja etsivä nuorisotyö sekä kehittämissäpäivissä koottu hyvinvointitieto alatyöryhmien näkökulmasta.

Maakunnallinen hyte-työ rakentuu useiden verkostojen kautta. Heinola on mukana mm. hyvinvointialueen koordinoimien hyte-koordinaattoriverkoston, ehkäisevän työn PETE-verkoston (neljän tuulen ilmiöt: mielenterveys, päihteet, perhe- ja lähisuhdeväkivalta ja ongelmapelaaminen), ravitsemusterveyden verkostojen, kotouttamistyön sekä LAPE- ja perhekeskusverkostoissa. Yhdyspintatyötä kehitettiin lisäksi useissa muissa työryhmissä kuten opiskeluhuollon ja ikäihmisten palveluiden välillä. Heinola osallistui elokuussa järjestettyyn lakisääteiseen hyte-neuvotteluun, jossa oli mukana hyvinvointialueen lisäksi kuntien ja kolmannen sektorin edustajat.

Hyte-työn raportointi tapahtuu Heinolassa lain edellyttämällä tavalla. Vuosittainen suppea hyvinvointitilinpäätös vuodesta 2022 hyväksyttiin tilinpäätöksen yhteydessä valtuustossa 12.6.2023. Hyte-neuvottelujen pohjalta nostetut tavoitteet raportoidaan oman rytminsä mukaisesti. Ehkäisevän päihdetyön toimiin, hyvinvointilautakunta, sai omat katsauksensa toiminnan tilasta.

### Tavoitteiden toteutuminen

Heinolan hyte-työn tavoitteet nousevat hyvinvointisuunnitelmasta 2021-2025 sekä hyvinvointityöryhmän nostamista vuosittaisista painopisteistä.

Vuoden 2023 erityisenä painopisteenä oli **ikäihmisten hyte-työn kehittäminen**. Ikääntyneiden hyvinvoinnin näkökulmasta merkityksellistä on ollut roolitusten ja rakenteiden luominen suhteessa hyvinvointialueeseen, Jyränkölään, seurakuntaan ja muihin kolmannen sektorin toimijoihin. Rakenteiden luomisen hyöty näyttäytyi jo vuoden 2023 aikana. Työssä on korostunut ikäryhmän kuunteleminen niin

vaikuttamistoimielimissä, ikäihmisten hyvinvointikyselyn kautta kuin kaupunkilaisten kohtaamistilanteissa. Tarpeisiin vastaamisessa on korostunut eri toimijoiden ja toiminnan koordinoinnin rooli. Ikäihmisten hyvinvointiohjaaja aloitti maaliskuussa 2023.

**Yhdyspintatyön rakenteet** vahvistivat sekä hyvinvointialueen kanssa että toimijoiden kesken kaupungin sisällä. **Tiedottaminen asukkaille** vahvistui niin toiminnasta tiedottamisen kuin erilaisten hyte-teemojen esillä pitämisen kautta. Kolumneja julkaistiin säännöllisesti ja someviestintä kasvoi ja systematisoitui. Hyvinvointitietoa jaettiin erilaisissa tilaisuuksissa sekä vaikuttamistoimielinten ja luottamushenkilöiden iltakoulun kautta. **Arvioiva työskentely vahvistui**. Erityisinä kehittämisen kohteina olivat päätösten vaikutusten ennakoarviointi ja vaikuttavuuden arviointi. Tavoitteena oli myös **hyvinvointitiedon ottaminen vahvemmin tiedolla johtamista ja** Datacenter-ajattelun kehittäminen. Heinola haki tähän kokonaisuuteen Terveyden edistämisen määrärahaa 2024, mutta rahoitusta ei saatu. Laadittua hankesuunnitelmaa on mahdollista kuitenkin hyödyntää omassa kehittämistyössä. Hyte-työllä on kytkös kaupungin strategiaan mm. hyvinvoinnin kasvun ja tiedolla johtamisen näkökulmista.

### **Ilonaiheita hyte-työskentelyssä Heinolassa 2023**

- Ennaltaehkäisevien palveluiden järjestäminen ja niiden saatavuus. HVA-uudistus sujui hyte-työn näkökulmasta hyvin. Kaupungille jäänyt hyte-toiminta vahvistui.
- Laaja hyvinvointityöryhmä Hyry ja toimijaverkosto. Sitoutuminen ja kokousten teemoitus. Kolmannen sektorin rooli toteutuksessa. Kohtaamisten aamukahvit kokoaa järjestö- ja vapaaehtoistoimijoita yhteen
- Aktiiviset vaikuttamistoimielimet. Mm. vanhusneuvoston työpajatyöskentely hyvinvointisuunnitelman rakentamisessa ja seurannassa ikääntyneiden osalta.

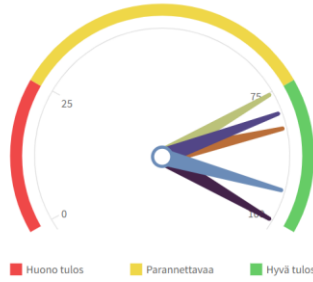
### **Edelleen pohdittavaa hyte-työskentelyssä 2023**

- Järjestetty toiminta ja nostetut teemat eivät aina tavoita kohderyhmäänsä. Pohdinnassa on, että onko esim. perinteisten vanhempainiltojen aika joidenkin ikäryhmien kohdalla ohi?
- Polarisoitumisen ilmiö haastaa tarpeisiin vastaamista. Kuilu on iso hyvin voivien ja haasteiden kanssa elävien välillä.
- Toimijaverkoston oman perustoiminnan tärkeän roolin merkityksen tunnistaminen hyte-työn kokonaisuudessa, sillä se toteutuu konkreettisesti juuri siellä.

## **2. Hyvinvointitietoa**

### **Terveydenedistämisaktiivisuus – TEAviisari-tulokset**

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kerää kaksi kertaa vuodessa tietoja kunnan eri toimialojen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä (TEA). Tiedonkeruilla selvitetään esimerkiksi toimenpiteitä, resursseja ja poikkihallinnollisia toimintakäytäntöjä. Kunnille tiedonkeruut antavat tietoa kunnan tilanteesta suhteessa koko maahan tai vastaaviin kuntiin. Tietoja käytetään hyvinvointijohtamisen välineenä. Tiedot kerätään säännöllisesti kahden vuoden välein. Perusterveydenhuollon, liikunnan, ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden tiedonkeruut ovat parillisina vuosina. Peruskoulujen, kuntajohdon ja kulttuurin tiedonkeruut ovat parittomina vuosina. Maaliskuuhun 2024 mennessä on valmistuneet kuntajohdon ja kulttuurin tulokset.

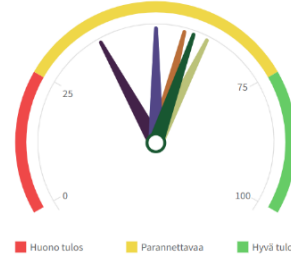
**Kuntajohto : Heinola 2023**


**Kuntajohto**

- Sitoutuminen
- Johtaminen
- Seuranta ja tarveanalyysi
- Voimavarat
- Osallisuus

Aineisto päivitetty 07.12.2023

	Heinola	Koko maa
<b>Kuntajohto</b>	86	82
Sitoutuminen	94	83
Johtaminen	82	86
Seuranta ja tarveanalyysi	100	90
Voimavarat	75	78
Osallisuus	79	77

**Kulttuuri : Heinola 2023**


**Kulttuuri**

- Sitoutuminen
- Johtaminen
- Seuranta ja tarveanalyysi
- Voimavarat
- Osallisuus
- Muut ydintoiminnot

Aineisto päivitetty 15.02.2024

	Heinola	Koko maa
<b>Kulttuuri</b>	52	71
Sitoutuminen	50	66
Johtaminen	56	72
Seuranta ja tarveanalyysi	38	66
Voimavarat	61	65
Osallisuus	50	78
Muut ydintoiminnot	58	82

## Hyte-kerroin – kannustin kunnille

HYTE-kerroin, eli **hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa** on kannustin tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi tehdyn hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen. Hyte-kertoimen indikaattorit muodostuvat tulos- ja prosessi-indikaattoreista.

**HYTE-kerroin euroa / asukas** [Info 5341](#)

Alue	Sukupuoli	2021	2022	2023
Heinola	yhteensä	19,5	20,6	20,3

Heinolalle maksettava valtion osuus on näin ollen  $17963 \times 20,3 \text{ €} = 364\,648 \text{ €/vuosi}$ . Tavoitteeksi vuodelle 2023 oli asetettu 20,0 €/asukas.

## Kouluterveyskyselyn 2023 tulosten hyödyntäminen

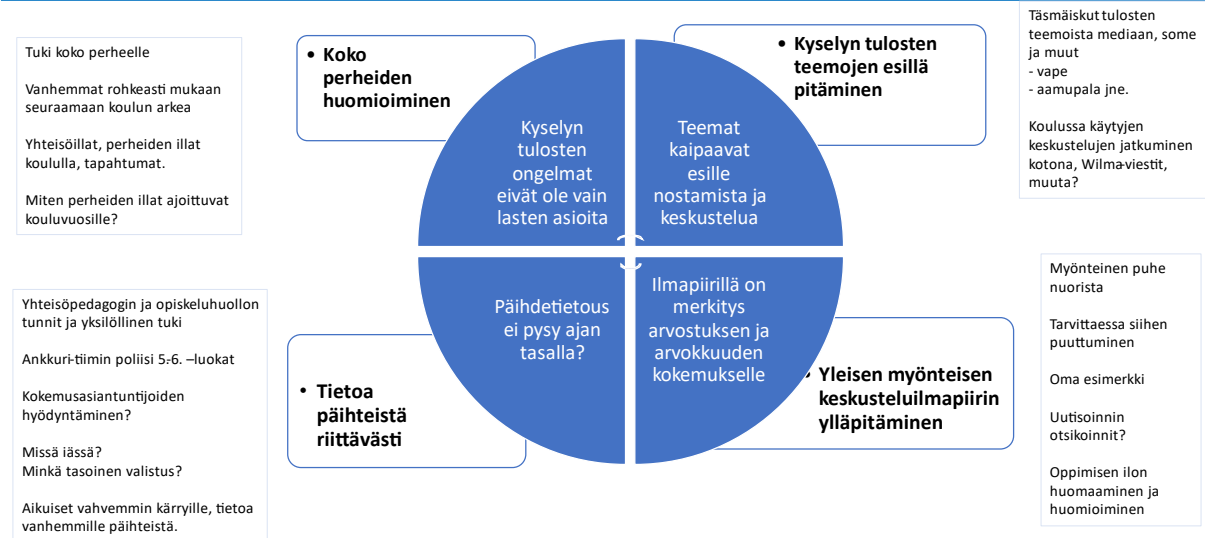
Kouluterveyskyselyn tuloksia on koottu ja esitelty yhdessä Heinolan LAPE-ryhmän kanssa koulunkäynnin, koulun ja kodin yhteistyön, vapaa-ajan ja harrastamisen, sosiaalisten suhteiden, mielenterveyden ja päihteiden näkökulmista. Tulokset esiteltiin hyvinvointilautakunnalle sekä kaikille avoimessa kouluterveyskysely-illassa. Lisäksi koulut ovat käyneet läpi ja työstäneet koulukohtaisia tuloksia.

Tulosten pohjalta toimenpiteiksi vanhempien ja verkoston kanssa nostettiin neljä osa-aluetta:

- kyselyn tulosten esillä pitäminen pidemmällä aikajänteellä kuin vain niiden julkaisemisen jälkeen
- Koko perheen tuen tarpeen tunnistaminen ja tuen tarjoaminen, kaikki huolet eivät ole vain lapsen tai nuoren asioita
- Päihdetietouden lisääminen muuttuvassa ympäristössä sekä
- Yleisen myönteisen keskusteluilmapiiirin ylläpitäminen ja vaaliminen.

Toimenpiteiden täytäntöön pano käynnistyi vielä loppuvuonna 2023.

## Miten eteenpäin? Koonti kahvihetken keskusteluista



## Ikäihmisten hyvinvointikysely kesällä 2023

Kyselyyn vastasi 367 asukasta. Ennen tulosten lopullista julkaisua vanhusneuvosto käsitteli tuloksia 17.8.2023 ja vammaisneuvosto 24.8.2023. Tulosten mukaan suuri osa vastaajista on tyytyväisiä terveydentilaansa ja kokee selviytyvänsä arjestaan hyvin. Liikkumisessa on kuitenkin haasteita. Noin 20 % vastaajista on jokseenkin tai täysin eri mieltä siitä, että pystyy osallistumaan haluamiinsa harrastuksiin ja aktiviteetteihin. Suurin osa vastaajista kertoi syövänsä ainakin yhden lämpimän aterian päivässä.

Elämänlaadun näkökulmasta huomioitavaa oli, että 89 % vastaajista ilmaisi, että elämässä on ihmisiä, joiden kanssa voi keskustella itselle tärkeistä asioista. Moni heinolalainen ikääntynyt saa apua tai auttaa läheistään arjessa. Puolet vastaajista on osallistunut harrastustoimintaan tai tapahtumiin viimeisen vuoden aikana. Toisaalta 15 % vastaajista ei ollut osallistunut tarjolla olevaan toimintaan lainkaan. Tietoa toiminnasta vastaajat saivat eniten sanomalehtien kautta. Huomioitavaa oli, että 30 % vastaajista ei käytä nettiä lainkaan. Jatkossa viestinnässä huomioidaan paremmin ikäihmisten saavuttaminen hyödyntämällä enemmän painettua, perinteistä mediaa, jotta myös nettiä käyttämättömät saavat tarvittavan tiedon.

## Heinolan hyvinvointi-indeksi

Hyvinvointi-indeksiseuranta	Tietolähde		2020	2021	2022	2023
<b>Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24-v</b> <b>-Muuttunut skaalatuksi hyte-indikaattoriksi!</b>	Kans.	Hyte-kerr.	9,8 % 40	10,8 % 45	10,8 67	10,8 54
Alkoholin myynti/ l./ 18 v. asukas	Kans.		12,50	12,60	11,8	11,8
<b>Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64v</b> <b>-Muuttunut skaalatuksi hyte-indikaattoriksi!</b>	Kans.	Hyte-kerr.	2,90 %	2,80 % 37	2,70 % 66	2,70 % 49
Kotona asuvat 75-v täyttäneet	Kans.		91,9 %	92,8 %	93,4 %	93,4 % *
Kotihälytykset Heinolassa / v.	Poliisi		381	301	304	243
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0-17-vuotiaat, % ikäryhmä	Kans.		2,40 %	2,60 %	2,40 %	2,40 % *
Harrastemalliin osallistuminen	Oma	Hyte-kerr.	36,70 %	29,71 %	37,00 %	47,30 % alakoulu 73%!
Työikäisten ja ikäihmisten osallistuminen virikkeelliseen toimintaan, käynnit/ as. (Vire)	Oma		148 %	63,9 %	37,30 %	37,30 % *
Kirjastokäynnit / asukas	Oma		11	6,9	8,1	8,8
Liikuntaneuvontaan osallistuminen, käynnit/ as.	Oma		1,78 %	2,24 %	0,70 %	1,69
Yhteydenotot etsivään nuorisotyöhön/ v.	Oma		120	92	93	107
Työttömien aktiivointiaste	Kans.		18,4 %	22,30 %	24,50 %	24,1 %
Liikuntapaikkojen ja ulkoilualueiden hoito, as. kokemus (Liikuntapaikka-, ja puistojen hoitomittarit sekä kevyen liikenteen olosuhteiden arviointi)	Kans.		3,55	3,68	3,54	3,75
Koulukiusattuna väh. 1x/vko, 8.-9. lk	Kans. +oma		9,0 %	6,3 %	7,00 %	12,5 %
<b>INDEKSI</b> (kaksi indikaattoria, joiden tietojen päivittyminen on päättynyt, on pudotettu pois. Indeksiseuranta on laskettu uudelleen koko seurannan ajalta 12 indikaattorin mukaan.)			<b>113,85</b>	<b>102,09</b>	<b>94,45</b>	96,34 (päivitty *)

Virikkeellinen toiminta kaupungissa pitää sisällään näiden mittareiden lisäksi monen muun toiminnan toimintaa, kuten Jyränkölän kansalaisopiston. Jyränkölän liikunta- ja hyvinvointikurssit kokosivat noin 1 600 ja koko kansalaisopiston kurssitoiminta lähes 4 000 opiskelijaa.

### Ilonaiheita kuntalaisten hyvinvoinnissa Heinolassa

- Nuorten omatoiminen harrastaminen on valtakunnan keskitasoa korkeampaa ja vähän liikkuvia on saatu harrastemallin piiriin.
- Työttömien aktiivointiaste on noussut vaikeimmista koronavuosista. Pitkäaikaistyöttömien määrä on laskenut.
- Aktiivinen, kantaa ottava ja osallistuva ikääntyneiden joukko.

### Huolenaiheita kuntalaisten hyvinvoinnissa

- Päihteiden käyttö ja niistä johtuvat ongelmat. Nuorten kokemus huumeiden helposta saatavuudesta ja niiden käyttö. Sähkötupakoinnin lisääntyminen ja kokeilujen varhaistuminen.
- Heinolassa on asukkaita, joilla on haasteita monella elämän osa-alueella sekä syrjäytyneisyyttä.
- Jengiytyminen ja sen ihannoiti.

### 3. Hyvinvointisuunnitelman 2021–2025 toteutus ja tuloksia

#### 1. TURVALLINEN ARKI JA MATALAN KYNNYKSEN KAUPUNKI

*Päämääränä on, että kuntalaiset kokevat asuin- ja elinympäristönsä viihtyisäksi ja turvalliseksi, toimeentuloedellytykset ovat kokonaan tasolla tai sitä paremmin sekä lähisuhteet ovat turvallisia.*

#### Väestö ja asuminen

Heinolassa syntyvyys oli edelleen laskusuunnassa ja väestö ikääntyy. Vuoden 2023 aikana syntyi 77 lasta. Väestörakenteen myötä väestöllinen huoltosuhde heikenee voimakkaammin kuin maassa keskimäärin. Huoltosuhde ilmaisee, kuinka monta alle 15-vuotiasta ja 65-vuotta täyttäneitä on sataa 15–64-vuotiasta (työikäistä) kohti. Heinolan arvo on 2022 tiedon mukaan noususuuntainen ja korkealla tasolla, 88,5 (koko maa 62,3). Vuoden 2023 tulosta ei ole hyvinvointitilinpäätöstä tehdessä vielä julkaistu.

Tilastotietoa ja toimenpiteitä sisältävä **asumisen kehittämisohjelma** hyväksyttiin valtuustossa 11.12.2023. **Ulkoilureittejä** on kehitetty mm. esteettömyyskävelyjen avulla. Kaatumisen ehkäisyn kampanjan avulla vähennetään riskiä liukastumiselle. Arjen turvallisuutta ja asukkaiden tiedonsaantia on parannettu sekä painetun Heinola Hyppysissä- tiedotteen että tarjotun digiavun avulla. Hyvinvointialueuudistus oli osalle kaupunkilaisista merkittävä muutos. Tietoa palveluista on jaettu matalalla kynnyksellä mm. kirjastossa.

#### Vuosi 2023 työllisyydenhoidon avainlukujen näkökulmasta

Työttömyysprosentti Heinolassa on ollut pääsääntöisesti Hämeen toiseksi korkeinta Lahden jälkeen. Heinolassa työttömyysprosentti oli kuukausimittauksien keskiarvon mukaisesti 13,1 prosenttia, Päijät-Hämeessä keskimäärin 11,8 prosenttia ja koko maassa 9,8 prosenttia. Työttömyys on kasvanut erityisesti rakennus-, korjaus-, valmistustyöntekijöiden, prosessi- ja kuljetustyöntekijöiden sekä ammatteihin luokittelemattomilla aloilla. Ilmiö on valtakunnallinen. Lomautettujen määrä oli Heinolassa viime vuonna korkeimmillaan vuoden lopussa, 148 henkilöä. Keskimäärin lomautettuja oli 73 henkilöä kuukaudessa vuoden 2023 aikana.

Työllistymistä edistävissä toimenpiteissä (aktivointiasteeseen lukeutuvat) oli viime vuonna Heinolassa keskimäärin 24,1 prosenttia työttömistä ja vastaavasti Päijät-Hämeessä keskimäärin 27,9 prosenttia. Aktivointiasteeseen lukeutuvat esimerkiksi palkkatuetussa työssä olevat sekä kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvat työttömät.

Yli vuoden työttömänä olevien määrä oli viime vuonna keskimäärin 405 henkilöä. Laskua on vuodesta 2022 noin 60 henkilöä. Toisaalta yli 2–3 vuotta työttömänä olevien määrä on lisääntymässä kohdejoukossa, mikä johtunee siitä, että heidän ei katsota hyötyvän työllistymistä edistävästä palveluista tai heitä tukevat palvelut ovat vaikeasti saatavilla. Asiasta ei kuitenkaan ole saatavilla tarkkaa tilastotietoa. Heinolassa arvioidaan olevan 200–300 vaikeassa asemassa olevaa työnhakijaa, joista suurella osalla ensisijainen palvelu liittyy alentuneeseen työkykyyn.

Kunnat osallistuvat työttömyysturvan kustannuksiin (työmarkkinatuen kuntaosuus). Vuonna 2023 Heinolan kaupungin osuus työmarkkinatuen kuntaosuudesta oli noin 1,82 miljoonaa euroa. Kasvua edelliseen vuoteen oli noin 50.000 euroa. Maksuosuuden piirissä oli keskimäärin vuonna 2023 noin 300 etuuden saajaa.

## Liikenne ja kulkuyhteydet

Ikäntyneiden on mahdollisuus saada edestakainen kyyti erityisryhmien liikuntaryhmiin kahdesti viikossa **liikuntabussin avulla**. Maksu edestakaisesta matkasta on 5 €. 70-vuotta täyttäneille ryhmät ovat maksuttomia. Lisäksi ikäihmisten seurakunnan järjestämiin virkistyspäiviin järjestetään toimesta kuljetuksia.

**Palvelutaksi Kulkusen** ilmaiskäyttöjakso kaikille kaupunkilaisille toteutui vielä 2023 vuoden puolella helmikuun loppuun asti. Seurannan mukaan käyttö ei merkittävästi lisääntynyt kokeilun aikana.

Kaupunki tuki asukkaiden **kenkiin laitettavien liukusteiden** hankintaa alkuvuodesta ilmaisjakelupilotteina. Jakelun hyöty oli vaikeasti arvioitavissa ja seurattavissa. Näin ollen avoin jakelu muutettiin maksusitoumusten kautta toteutettavaksi marraskuussa 2023. Etuudesta on tiedotettu asukkaita saavutettavien kanavien kautta, kuten järjestöt, ikäihmisten tilaisuudet sekä joka kotiin jaettava Heinola Hyppysissä. Uuden etuusmallin hyödyn arviointi toteutetaan keväällä 2024.

**Vuorovaikutteiset kävelyt** mahdollistavat asukkaiden osallistumisen kaupungin suunnitteluun ja nostavat mm. esteettömyyden ja liikenneturvallisuuden näkökulmia teiden ja kiinteistöjen kunnossapitoon. **Kiinteät värikoodatut penkit** asennettiin kävelyreittien varsille ja pitkospuita on rakennettu yli kuuden sadan metrin verran turvallisen ulkona liikkumisen lisäämiseksi.

## Avun saanti

**Koko palveluverkostolla** ja eri toimintamuodoilla on oma roolinsa asukkaiden avun saannissa. Virikkeellisellä elämällä on paljon hyvinvointia tuottavaa toimintaa, koulupoissaolojen seurannan portaat tuottavat ennakoivia ja koulunuorisotyö ja etsivä työ tuovat tukea lähelle arkea. Liikuntakaveri ja -ystävätoiminta auttaa harrastuksen löytymisessä. Seurakunnan varhaiskasvatuksella on Heinolassa maksuton lastenhoitopalvelu sekä uutena työmuotona perhediakonian palvelu. Hyvin toimivat peruspalvelut ovat parasta hyvinvoinnin, terveyden, työllisyyden ja turvallisuuden edistämistä.

**Sosiaali- ja terveystieteiden** siirtyminen hyvinvointialueelle oli Heinolan osalta isompi muutos kuin maakunnassa keskimäärin. Vaikka palveluissa sinänsä ei tapahtunut isoja muutoksia, yhteydenpitotavat, avun löytäminen, palveluiden terminologia ja yhteydenottokanavat hämmensivät aluksi niin osaa ammattilaisista sekä asukkaista. Tilannetta helpottamaan laadittiin yhdessä mm. hyvinvointialueen kanssa ikäihmisille suunnattu yhteystietoesite ja rakennettiin aktiivisesti tarvittavia tiimejä ratkaisemaan asioita yhdessä.

### Sujuvan arjen tuki lapsiperheille

Alle kouluikäisten lasten ja perheiden kanssa työskentelevä perhekoordinaattori ja loppuvuodesta 2022 aloittanut alakouluikäisten perheiden kanssa työskentelevä perhekoutsi tarjoavat hyvin matalan kynnyksen tukea kaupungin omana toimintana. Työn painopiste oli perheen keskinäisen vuorovaikutuksen ja vanhemmuuden tukemisessa. Työ rakentuu kolmelle tasolle: kaikille asukkaille avoin, teemallisesti tai elämäntilanteellisesti kohdennettu ja perhekohtainen työ.

*Kaikille avoin toiminta* on suunnattu lapsiperheille ja jolla pyritään vahvistamaan lapsiperheiden hyvinvointia ja osallisuutta (esim. Perheiden syysfestarit), tai tuomaan lisätietoa sekä lapsiperheille että heidän kanssaan työskenteleville (esim. autismitietoisuuden viikko). Olennaista on kokemus kohdatuksi tulemisesta. Kaikille kohdennettuun toimintaan liittyy myös informaation jakaminen ja keskustelun herättäminen erilaisten medioiden kautta (Esim. Heinolan Uutisten Vieraskynä-kolumnit).

*Kohdennettu toiminta* on tiettyyn teemaan tai elämäntilanteeseen liittyvää, tyypillisesti ryhmämuotoista toimintaa. Olennaista toiminnassa on kokemus vertaistuesta. Ryhmät toteutetaan yhteistyössä useiden eri

toimijoiden kanssa. Ryhmien teemat ovat olleet lasten uhmaryhmästä, tunne- ja vuorovaikutustaitoihin, murrosiän kiemuroihin sekä parisuhteen ja vanhemmuuden vahvistamiseen.

*Perhekohtainen työ* käynnistyy tyypillisesti varhaiskasvatusyksikön, koulun tai lapsen vanhemman yhteyden otolla. Yleisimmät tulosyyt ovat lapsen käyttäytyminen, perheeseen liittyvät syyt ja lapsen tunne-elämä sekä neuropsykiatriset haasteet, jotka kuormittavat perheen arkea. Keskeiset työskentelytavat ovat keskustelu, havainnointi, kotikäynnit sekä verkostoyhteistyö. Iso osa työskentelyä on palveluohjaus oikeanlaisen palvelun pariin. Perhekohtaisessa työssä yhdyspinnat mm. hyvinvointialueen Arjen tuen palveluihin ja Heinolan seurakunnan perhediakoniaan on toimivat.

### **Tuki kotoutujille**

Heinolan ulkomaalaistaustaisten joukko koostuu kaupungin vuosittain ottamista kiintiöpakolaisista, turvapaikanhakijana tulleista pakolaisia sekä työperäisen maahanmuuton tai perheen yhdistämisen seurauksena tulleista henkilöistä. Heinola on sopinut ELY-keskuksen kanssa maksimissaan 15 kiintiöpakolaisen ottamisesta vuosittain.

Osa kotolain muutoksista astui jo voimaan 1.3.2023 alkaen, jolloin kotouttavan työn vastuu siirtyi hyvinvointialueelta kunnille. Kotouttamisen resurssia vahvistettiin kotouttamisohjaajan työpanoksella. Kotouttamisohjaaja panostaa perheiden arjen ohjaukseen ja vapaa-ajan toimintaan ja maahanmuuttokoordinaattori koordinoi toimintaa kolmen kunnan alueella (Heinola, Hollola, Orimattila). Toiminta kohdentuu kaikille maahanmuuttajille, oleskeluluvan statuksesta riippumatta.

Arjen asioiden hoitamiseen liittyvää tukea, ohjausta, neuvontaa ja konsultointiapua annetaan kaikissa maahanmuuttoon tai kotoutumiseen liittyvissä asioissa. Vuoden aikana syvensimme yhteistyötä erityisesti koulun ja varhaiskasvatuksen kanssa. Perhekohtaisen työn lisäksi toiminta pitää sisällään viikoittaisia päivystyksiä HeiMo-kahvilassa ja oppitunteja ja infotilaisuuksia.

Toiminta on monialaista ja poikkihallinnollista sekä kuntarajat ylittävää. Heinolassa toimii oma maahanmuuttotyön verkosto. Koto25, TE25, ETNO:n sekä kansainvälisen rekrytoinnin työryhmät aloittivat toimintansa.

Kotouttamistyötä tehdään tiiviissä yhteistyössä eri toimijoiden kesken, mikä takaa yksilöllisen tuen sekä nopean pääsyn koulutuksiin ja avun piiriin. Jyränkölä toimii kotokoulutuksen järjestäjänä ja monikulttuurinen HeiMo tarjoaa luontevan kohtaamispaikan niin Heinolaan muuttaneille kuin ammatilliselle verkostolle (Kotouttamo-toiminta, jossa ovat mukana Te-toimisto, Kela, seurakunnat jne...). Heinon toiminnoista mm. Jyränkölän Mama's Cafe – kokoaa kävijöitä hyvin ja toimii tärkeänä kotiäitien henkireikänä. Opetuspalvelut järjesti marraskuussa yhdessä kaupungin kotouttamistyön kanssa vanhempainillan maahanmuuttajataustaisten lasten vanhemmille.

### **Vapaaehtoistyö**

Vapaaehtoistoiminta erilaisissa muodoissaan on oleellinen osa asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ja sen rooli palvelujen rinnalla on arvokas. Vapaaehtoisena toimiminen voi alkaa jo nuorena. Heinolassa on koulutettu vertaisohjaajia niin liikuntakavereiksi kuin ehkäisevään työhön energiajuoma- ja nuuska-agenttien myötä. Konkreettisesti vapaaehtoistyö on esim. asiointi- ja ulkoiluapua, muuttokummina tai kielikamuna toimimista, digitukea sekä kohtaamispaikkojen ja ryhmien ohjaamista.

Toiminnalla on pitkät perinteet Heinolassa niin liikuntapalveluiden, Jyränkölän kuin seurakuntien koordinoimina. Koordinoituissa työmuodoissa vapaaehtoisia on yhteensä noin 290 henkeä. Vapaaehtoisille on tarjolla koulutusta sekä ohjausta. Kämmen toiminnassa mukana on noin 30 hlöä saattohoidon vapaaehtoisia 20 hlöä. Lisäksi toiminnassa on digihelppareita. Vanhuspalveluyksiköt kysyvät vapaaehtoisia



avustajiksi tilaisuuksiin. Diakoniatyö on vapaaehtoistyön tukena myös. Jyränkölän vapaaehtoistyössä on keskitetty avunvälitystoiminta ja vapaaehtoisten kouluttamista.

### Apua digiasioissa

Digitukea Heinolassa oli saatavilla kolmena päivänä viikossa kaupungin kirjaston digiopastuksesta tai Jyränkölän digihelppareista sekä erilaisten tilaisuuksien ja tapahtumien yhteydessä. Jyränkölän Mediapaja tarjosi sitä myös kotiin vietävänä palveluna. Erityisesti ikäihmisten toivotaan löytävän näistä tukea palveluiden käyttöön, tiedon saantiin ja asiointiin. Lisäksi on järjestetty digitapahtumia. Jyränkölän ja kaupungin yhteisen ESR-hankeen avulla tarjottiin puolestaan koulutusta ja tukea digitukea antaville.

## 2. MIELEN HYVINVOINTI – ILO ASUU HEINOLASSA

*Päämääränä on, että elinympäristö tukee asukkaiden mielenterveyttä erilaisissa elämäntilanteissa ja yhteiskunnan muutoksissa ja että haavoittuvassa asemassa tai elämäntilanteessa olevat tulevat kuulluksi ja kohdatuksi.*

### Yksinäisyys

Yksinäisyyden ehkäisy on ollut hyte-työn teemana vuosien ajan. Korona aika rajoitti kokoavaa toimintaa, mutta vuonna 2023 toiminta virisi mukavasti jälleen. Kouluterveyskyselyn 2023 perusteella yksinäisyyden kokemus on lisääntynyt niin peruskoulussa kuin toisella asteella. Joka viides 8.-9.-luokkalainen kertoo että kokee usein yksinäisyyttä.

Ikäihmisten hyvinvointikyselyn 2023 vastaajista 89 % koki, että elämässä on ihmisiä, joiden kanssa voi keskustella itselle tärkeistä asioista. Tämä korostui etenkin palvelutalossa asuvien vastaajien kohdalla. Kotona-asuvat olivat vastaavasti tyytyväisempiä asuinympäristöönsä. Elämänlaatu koetaan kuitenkin yhtä hyväksi asumismuodosta riippumatta.

### Tunne- ja turvataidot

Useassa varhaiskasvatus- ja oppilaitosyksikössä järjestettiin ryhmämuotoista tunne- ja kaveritaitoihin sekä lähisuhdeturvallisuuteen liittyvää toimintaa varhaiskasvatuksen, koulujen, nuorisotyön, opiskeluhuollon, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä kolmannen sektorin toimijoiden, kuten järjestöjen ja seurakuntien toimesta. Teemoja oli esillä myös oppitunneilla sekä erilaisissa tapahtumissa, kuten Koulurauhan julistus, Opiskeluhuollon markkinat, Seiskaleirit, Perheiden syysfestarit, Piste-toiminta, Lapsen oikeuksien päivä sekä nuorten kokemustarinoita koonneissa Nuorten ääni -videoinneissa.

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2019	2020	2021	2022	2023	
Aikuisten mielenterveyden avohoitokäynnit / 1 000 18 vuotta täyttäneitä info ind. 3075	Heinola	yhteensä	452,1	497,2	615,9	715,5		
Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, lastenpsykiatria / 1 000 0 - 12-vuotiaista info ind. 2483			435,7	546,1	553,4	610,5		
Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, nuorisopsykiatria / 1 000 13 - 17-vuotiaista info ind. 2484			1 523,4	1 099,7	1 317,2	1 574,0		
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista info ind. 328			13,4		21,3		29,2	
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista info ind. 346			11,2		18,2		14,9	
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista info ind. 337			18,1		18,3		14,1	
Kokenut vahvaa positiivista mielenterveyttä viimeisen kahden viikon aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-) info ind. 4715						24,6		19,6
Mielenterveyden häiriöihin sairaalahoitoa saaneet 18 - 24-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä info ind. 240			15,7	18,1	9,2	13,1		
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat, % 16 - 64-vuotiaista info ind. 3218			4,4	4,5	4,5	4,5		

Sotkanet. (2023 tieto päivittyä osittain myöhemmin). Huomioitavaa on, että osa indikaattoreista kuvaa asukkaiden hyvinvoinnin tilaa, mutta osa muutoksista voi johtua palvelurakenteen tai palveluiden saatavuuden muutoksista.

### 3. ASUKKAAT, OSALLISUUS JA TOIMIJOIDEN VÄLINEN YHTEISTYÖ

**Päämääränä on, että kuntalaisten kokemus osallisuudesta ja vaikuttamisesta vahvistuu ja että osallisuustyö on systemaattista. Vaikuttamistoimielimet otetaan mukaan päätöksentekoon. Asiakasraadit, kumppanuuspyödyt jne. ovat osa systemaattista osallisuustyötä.**

**Nuorten ääni -videoinneilla** tuodaan esiin nuorten ajatuksia hyvinvointiin liittyvistä teemoista. Nuorisopalvelut jatkoi vuonna 2023 aiemmin käynnistettyä työtä. Heinolan nuorisopalvelut yhdessä yhteistyökumppaneidensa kanssa on koonnut kokemustarinoita nuorten elämästä. Teemoina videoissa ovat olleet nuorisorikollisuus ja väkivalta, moniongelmat, yksinäisyys ja ulkopuolisuuden tunne. Videoita hyödynnetään kaupunkilaisille avoimissa illoissa sekä koulujen työssä.

**Vanhus- ja vammaisneuvostot, nuorisovaltuusto Nuva** sekä Lapsen oikeuksien päivän aikaan syksyisin kokoontuva **Lapsi- ja nuorisoparlamentti** tarjoavat osallisuuden ja vaikuttamisen kanavia kaupunkilaisille. Vaikuttamistoimielinten halu olla mukana päätöksenteon prosesseissa on noussut myös vahvasti esille.

**Asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia** on lisätty myös asukkaille kohdennettujen kyselyiden ja osallistavan budjetoinin (Osbu) avulla. **Osbu** on toimintatapa, jossa asukkaat otetaan mukaan yhteisten verovarojen käyttöä koskevaan keskusteluun, suunnitteluun ja päätöksentekoon. Taustalla on ajatus suorasta ja osallistuvasta demokratiasta, jossa asukkaat päättävät, miten kunnan käytössä olevia julkisia varoja käytetään. Heinolan budjetoi Osbuun vuosittain 50 000 euroa, joka jaetaan kohteille asukkailta tulleiden

kehittämisehdotusten ja sitä seuranneiden äänestystulosten perusteella. **Muista kyselyistä** ja kuulemisista voisi mainita mm. koulukuljetuskyselyn, esi- ja perusopetuksen maakunnalliset kyselyt, toiveruokakyselyt, koulujen minuuttikyselyt sekä lapsivaikutusten arviointeihin liittyneet osallistavat tilaisuudet.

**Ikäihmisten hyvinvointisuunnitelman työstäminen.** Heinolan ikäihmisten hyte-työ pohjaa maakunnalliseen ikäihmisten hyvinvointisuunnitelmaan sekä kaupungin omaan hyvinvointisuunnitelmaan. Työkaluna hyte-työssä toimii Heinolan ikäihmisten hyvinvointisuunnitelma, jota on tehty ja päivitetty vanhusneuvoston kanssa. Suunnitelmassa korostuu kohderyhmän toiveet ja ajatukset toimenpiteiden osalta. Työstämistä on tehty kahdessa erillisessä työpajassa ja näiden lisäksi tehtyjä toimenpiteitä on esitelty vanhusneuvostossa vuoden aikana.

Vanhusneuvosto on nostanut hyvinvointisuunnitelmassa huolenaiheiksi mm. digitalisaation myötä tapahtuvan tiedon ja palveluiden katoamisen verkkoon. Tähän huoleen on vastattu mm. lisäämällä kirjallista sekä suullista tiedotusta. Heinolan ikäihmisten hyvinvointikyselyyn 2023 vastanneista 30 % ei käytä nettiä lainkaan. Vanhusneuvosto kantaa myös huolta heikompiensa tilanteesta, taloudellisista haasteista ja osallistumisen mahdollisuuksista.

Vuoden 2023 aikana on lisätty maksutonta toimintaa ja muun muassa 2024 alusta käynnistynyt ikäihmisten kulttuuripolku pyrkii osaltaan lisäämään mahdollisuuksia osallistua toimintaan. Taloudellista tukea on vuonna 2023 tarjottu mm. kenkien liukusteiden maksusitoumuksilla, tukemalla Kämnenen toimintaa, maksuttomalla Kulkunen-kampanjalla, yli 70-vuotiaiden liikuntaeduilla sekä puistoruokailulla. Myös esteettömyyteen on kaupungissa kiinnitetty huomiota mm. esteettömyyskävelyillä ja niiden perusteella tehdyillä parannuksilla, kiinteillä penkkireiteillä sekä Jyrängön esteettömällä rantareitillä. Kodin turvallisuuden ja ennakointiin liittyvät asiat ovat vuoden 2024 yhtenä painopisteenä, kokoontumisten ja tapahtumien lisäksi. Vanhusneuvosto kantaa myös huolta ikäihmisten hyte-työn jatkuvuudesta.

**Toimintaan osallistumisen merkitys** on nostettu hyvinvointisuunnitelmassa yhdeksi korona-ajasta toipumisen keinoksi. Järjestöt, seurakunnat ja Jyränkölä tarjoavat kokoavaa toimintaa, mielekästä tekemistä sekä mahdollisuuksia toimia vapaaehtoisina. Moni toimintamuoto on virinnyt koronataukojen jälkeen uudelleen. Heinolan ikäihmisten hyvinvointikyselyn 2023 vastaajista puolet on osallistunut säännöllisesti harrastustoimintaan tai tapahtumiin. Viimeisen vuoden aikana 15 % ei ole osallistunut lainkaan. Säännöllisesti osallistuvat kokevat elämänsä osallistumattomia merkityksellisemmäksi.

Osallisuutta ja yhteisöllisyyttä vahvistaa osaltaan myös Jyränkölän Settlementin Kestissä **kokoontuva yhdistysten aamukahvit tilaisuus**. Järjestöjen on mahdollista tulla kuukausittain jakamaan tietoa oman yhdistyksen toiminnasta sekä kuulemaan ajankohtaisia asioita toisilta yhdistyksiltä ja muiden toimijoiden verkostolta. Tilaisuus on kaikille avoin, joka kuukauden ensimmäinen perjantai klo 9–10.

**Kylä- ja kaupunginosatapaamisia** järjestettiin eri puolilla kaupunkia. Asukkaiden oli mahdollisuus lähettää kaupunkimuotoilijan kautta terveisiä kaupungin kehittämistyöhön.

**Tiedottaminen on monipuolistunut ja monikanavaistunut ja siitä on tullut saavutettavampaa.**

Viestimisessä on huomioitu vahvemmin digitaidottomat asukkaat. Tietoa on jaettu erilaisissa tilaisuuksissa ja tapahtumissa, kuten ikäihmisten terveyden päivässä ja kaatumisen ehkäisyn tapahtumassa sekä uusilla infotauluilla. Heinola Hyppysissä -tiedotevihkonen jaetaan joka kotiin.

## 4. KUNNOSSA KAIKEN IKÄÄ TERVEELLISET ELINTAVAT SEKÄ PÄIHDEHAITTOJEN VÄHENEMINEN

*Päämääränä on, että elintavat ovat terveellisiä ja että päihteiden kokeilu ja käyttö on vähäisempää kuin maassa keskimäärin.*

Heinolan välipalalla ja kuljetusmahdollisuuksilla täydennetty harrastemalli tarjoaa kouluikäisille monipuolista harrastustoimintaa koulupäivän yhteydessä. Vuonna 2023 toimintaan osallistui 47,30 % koko kohderyhmästä. Alakoululaisten osuus oli huomattavan suuri, eli 73 % kohderyhmästä. 31 %:lla heistä harrastemalli on ainoa harraste. Kouluterveyskyselyn 2023 mukaan lasten ja nuorten omatoiminen liikkuminen on lisääntynyt. Puitteisiin, kuten ulkoilureittien ja -paikkojen kunnostamiseen ja uudistamiseen ja koulurakennusten ja -ympäristöjen liikuntapaikkoihin on panostettu. Perhepuisto Bongari kehittyi. Esi- ja perusopetuksen kulttuuri- ja paikallispolku toimii.

**Move!** on perusopetuksen 5. ja 8. vuosiluokkien oppilaille tarkoitettu fyysisen toimintakyvyn valtakunnallinen mittaus- ja palautejärjestelmä, jonka keskeisenä tarkoituksena on kannustaa omatoimiseen fyysisestä toimintakyvystä huolehtimiseen. Mittaukset koostuvat kuudesta osiosta, jotka mittaavat kestävyys- ja lihaskuntoa, liikkuvuutta sekä motorisia taitoja. Edellisiin tuloksiin verrattuna

- 5.-luokan poikien tulokset ovat parantuneet tai pysyneet samalla tasolla jokaisella kuudella osa-alueella.
- 5.-luokan tyttöjen osalta näin on tapahtunut neljällä osa-alueella kuudesta,
- 8.-luokan poikien tuloksissa kolmella osa-alueella kuudesta ja
- 8.-luokan tyttöjen tuloksissa vain yhdellä osa-alueella.

Heinolan osalta 5. ja 8. vuosiluokalla tulokset ovat kestävyysosiossa parempia kuin valtakunnallinen taso. Lihaskuntoa mittaavien osioiden tulokset olivat heinolalaisilla 5. ja 8. vuosiluokkien oppilailla heikommalla tasolla verrattuna valtakunnallisiin tuloksiin. Fyysinen toimintakyky oli testien mukaan kuluttavalla tai haittaavalla tasolla 5 vuosiluokan pojista 33,8 % ja tytöillä 39,1 % sekä 8 vuosiluokan pojista 42,1 % ja tytöistä 76,7 %.

Move!-mittaustuloksia hyödynnetään esimerkiksi koulujen liikunnanopetuksessa, kouluterveydenhuollon järjestämissä terveystarkastuksissa sekä valtakunnallisten, alueellisten ja paikallisten hyvinvointitoimenpiteiden suunnittelussa, seurannassa ja arvioinnissa. Toimenpiteenä lukuvuoden 2023-2024 alussa Heinolassa lisättiin paikalliseen opetussuunnitelmaan kirjaus, että kaikissa opetusryhmissä ja kaikilla liikuntatunneilla kiinnitetään erityistä huomiota lasten ja nuorten toimintakyvyn edistämiseen. Kirjauksessa lukee, että jokainen liikuntatunti sisältää vähintään 10 minuuttia kestävyyttä, lihaskuntoa tai liikkuvuutta edistävää yhtäjaksoista toimintaa. **Aktiivisuutta luokahuoneisiin** on lisätty kampanjan myötä.

**Kunnossa kaiken ikää** toiminta tarjoaa työikäisille monenlaisia mahdollisuuksia harrastamiseen.

**Liikuntaneuvonta** tarjoaa yksilöllistä ohjausta liikkumiseen, ravitsemukseen ja lepoon. Toiminta tapahtuu terveystalvelujen yhteydessä. Liikuntaneuvonnan tarve on kasvanut ja siihen on lisätty resursseja.

**Ulkoilutapahtumat**, kuten rantajumpat, ulkokuntosalihjaukset, rappustreenit ja retket ovat tuoneet ihmisiä yhteen liikkumisen merkeissä. Reittien kylttien uusiminen lisäsi turvallisuutta luonnossa. Luonto on ollut lähellä myös luontoperhekerhojen toteutuksissa. **Liikkuva seurakunta** edistää toimintansa parissa aktiivisuutta.

**Seniorkuntosali** toimii uimahallin kuntosalilla erillisinä ikäihmisille kohdennettuina aukioloaikoina. Lisäksi on hyvä huomioida, että kaikki kuntosalit ovat ikääntyneiden käytössä. **Ikäihmisten toimintakykyä** on vuonna 2023 vahvistettu myös kaupungin Jyränkölältä ostamien päivätoimintaryhmien avulla. Toiminta on suunnattu niille, jotka toimintakyvyn puutteiden takia eivät pysty osallistumaan muihin kaupungissa tarjolla oleviin harrastusmahdollisuuksiin.

## Ravitsemus

**Toiveruokaviikko toteutui** varhaiskasvatuksessa sekä kouluissa.

**Yhteisöllisistä ruokailumahdollisuuksista on koottu Heinolassa yhteinen tiedote.** Ruokailupisteiden ja ruokailijoiden määrä on kasvanut, resurssien tarve (kuten vapaaehtoisten määrä) on lisääntynyt ja toiminnan käytänteet ovat kehittyneet. Jyränkölän koordinoiman Kämmenen ruokakassijakelu toteutui vuoden jokaisella viikolla ja tavoitti viikoittain keskimäärin 148 kävijää.

**Puistoruokailu** toteutettiin Heinolassa ensimmäistä kertaa 6.-30.6.2023 välisenä aikana kolme kertaa viikossa entisen Maaherrankadun päiväkodin pihalla sekä kahtena päivänä syyslomaviikolla Kailas-talossa. Ruokailu oli yksi vuoden 2023 osallistuvan budjetoinnin kohteista. Puistoruokailuun varattiin osallistuvassa budjetoinnissa 7000 euroa. Pääasiassa paikalla kävi ikäihmisiä mutta myös lapsiperheet olivat edustettuna hyvin. Ilman vanhempia tulleita koululaisia oli vain vähän. Yhteistyökumppaneina toteutuksessa olivat Heinolan seurakunta, Jyränkölän setlementti, Lahden ensi- ja turvakoti ry, Mannerheimin lastensuojeluliiton Heinolan paikallisyhdistys sekä Päijät-Hämeen hyvinvointialueen Arjen tuen palvelut.

Puistoruokailu toteutui kaikin puolin hyvin, ilmapiiri oli hyvä ja iloinen ja ihmiset olivat tyytyväisiä. Ruokailijoiden määrä oli 92–130/kerta. Yhteensä puistoruokailun aikana jaettiin n. 1300 ruoka-annosta. Edes ruuan loppuminen jollakin kertaa kesken ei lannistanut tunnelmaa.

Ruokaviraston ylläpitämä **Vireyttä seniorivuosiin** – ravitsemusportaali on liitetty kaupungin verkkosivuille ja hyvinvointialueen ravitsemusterapeutin osaamista on käytetty niin ikäihmisten ravitsemukseen liittyvässä tapahtumassa, kuin osana HeiPete-verkostoa.

## Neljä tuulta – päihteet, mielenterveys, perhe- ja lähisuhdeväkivalta ja ongelmapelaaminen

Ehkäisevän työn toimintaa jäsennettiin vuonna 2023. Työtä organisoivat paikallinen HeiPete-työryhmä yhdessä seudullisen koordinaation kanssa. HeiPetessä on edustus kaikkien ikäryhmien palveluista tai toiminnasta. Ehkäisevä työ perustuu vuosisuunnitelmaan, jossa huomioidaan kaikki neljän tuulen ilmiöt: päihteet, mielenterveys, perhe- ja lähisuhdeväkivalta sekä ongelmapelaaminen. Järjestöillä ja seurakunnilla on merkittävä rooli ehkäisevässä työssä.

Toteutimme yhteistyössä alueen muiden kuntien ja hyvinvointialueen ehkäisevän työn kanssa **ehkäisevän työn kypsyysanalyysin** alku vuonna 2023. Kypsyysanalyysi on tarkoitettu erityisesti arvioinnin ja suunnittelun työkaluksi. Sen avulla voidaan hahmottaa, mitä ehkäisevä työ on, kuinka se toteutuu ja mitä suunnittelussa kannattaa huomioida. Ehkäisevän työn toimintaa raportoidaan lakisääteiselle toimielimelle, eli hyvinvointilautakunnalle kahdesti vuodessa.

Kuudesluokkalaisille toteutettiin **Valintojen virta-teemaviikko** ja yhdeksäsluokkalaisille **Vapaus on vastuuta** – tapahtumat. Kouluterveyskyselyn 2023 tulosten valmistumisen jälkeen tuloksia esiteltiin sekä kaikille avoimessa kouluterveyskysely-illassa (mukana huumepoliisi) sekä hyvinvointilautakunnan kokouksessa.

## Sähkötupakointi eli vapettaminen ja muut nikotiinituotteet

Sähkötupakan käyttäminen on lisääntynyt runsaasti nuorten keskuudessa. HeiPete-työryhmä lähetti kouluille ja edelleen lähetettäväksi Wilman kautta koteihin tiedotteen tilanteesta. Ilmiö näkyy jo alakouluikäisten keskuudessa. Maakunnallinen päihdetilannekysely 2022 osoitti, että nuoret toivovat aikuisten, ja nimenomaan omien vanhempien, keskustelevan lastensa kanssa päihteistä ja niiden haitoista.

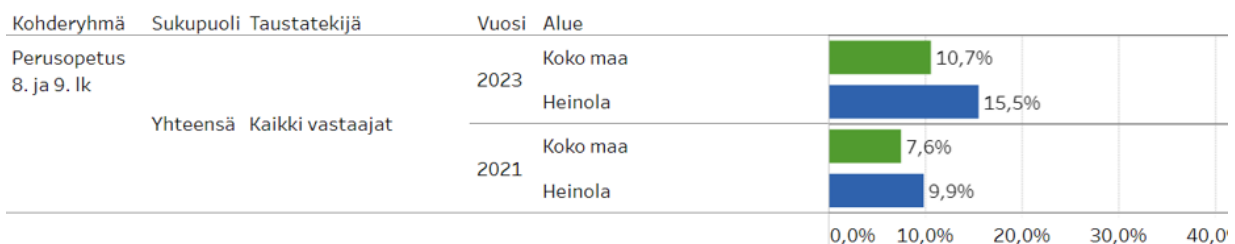
Kirjelmään koottiin hyödyllistä vape-tietoa:

### Sähkösavuke eli sähkötupakka eli vape

- on sähköllä toimiva laite, jota käytetään vetämällä henkeen höyryksi kuumentunutta nestettä.
- sähkösavukelaitteita on olemassa sekä kertakäyttöisiä että ladattavia. Ne kaikki toimivat samalla periaatteella, mutta ovat ulkonäöltään hyvin erilaisia muistuttaen vaikkapa huulirasvatai huulipunapuikkoa tai yliiviivastussia. Googlen haulla ”vape pen” löydät esimerkkejä.
- vape voi tuoksua mansikalle, sitruunalle, vaniljalle – melkein mille tahansa makealle. Tuoksu ei tartu vaatteisiin helposti eikä sitä ole helppo erottaa kosmetiikkatuotteiden tuoksuista.
- tupakkalaissa sähkösavukkeeseen suhtaudutaan samoin kuin tupakkatuotteisiin. Niiden hallussapito ja käyttö on kielletty alaikäisiltä riippumatta siitä, käytetäänkö niissä nikotiinipitoista tai nikotiinitonta nestettä. Sähkösavukkeita myydään vain yli 18-vuotiaille ja niitä saa käyttää vain sellaisissa tiloissa, joissa tupakointikin on sallittua.
- sähkösavukkeisiin saa tupakkalain mukaan myydä ainoastaan maustamattomia tai tupakan makuisia nikotiininesteitä. Niissä käytetään kuitenkin myös runsaasti makunesteitä, joita on helposti ostettavissa tai netistä tilattavissa. Nämä nesteet voivat olla nikotiinittomia tai nikotiinia sisältäviä. Nikotiini aiheuttaa riippuvuutta myös sähkötupakkaa käytettäessä.
- nikotiinittomat makunesteet eivät ole vaarattomia, vaan voivat joidenkin tutkimusten mukaan aiheuttaa jopa enemmän haittaa keuhkosoluille, kuin pelkkää nikotiinia sisältävä neste.
- sähkösavukenesteistä ja niiden höyrystä on löydetty terveydelle haitallisia aineita, mutta vielä ei tiedetä, miten vaarallisia sähkösavukkeet kokonaisuudessaan ovat. Keuhkovaurioiden vaara on olemassa aina, kun hengitetään toistuvasti kemikaaleja, joita keuhkoihin ei ole tarkoitettu.

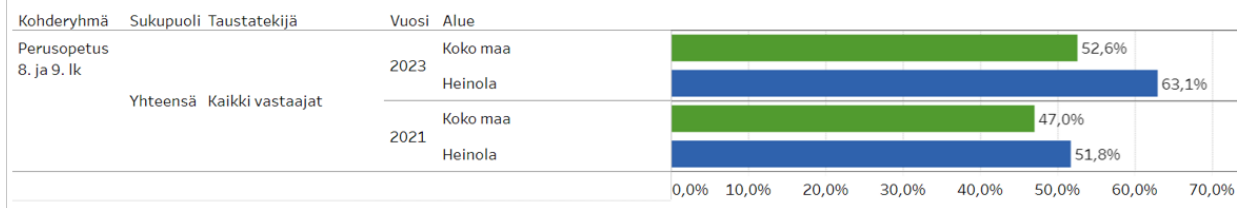
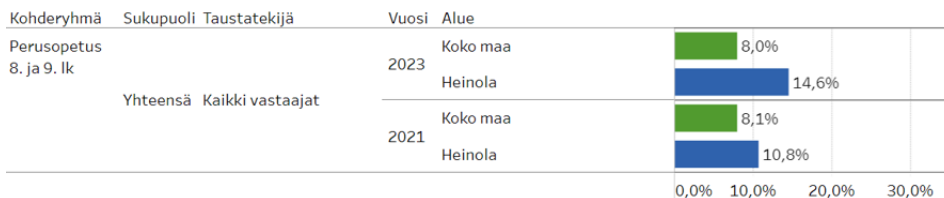
Kirjeeseen liitettiin myös tietoa, että sähkösavukkeen myyntiin ja välittämiseen nuorten keskuudessa voi liittyä ikäviä ilmiöitä, kuten uhkailua ja ryöstöjä kaupan teon yhteydessä. Kauppaa käydään kaikkialla missä nuoret kokoontuvat ja viettävät aikaa, myös sosiaalisessa mediassa esimerkiksi Snapchatissa ja Tik-Tokissa.

### Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta

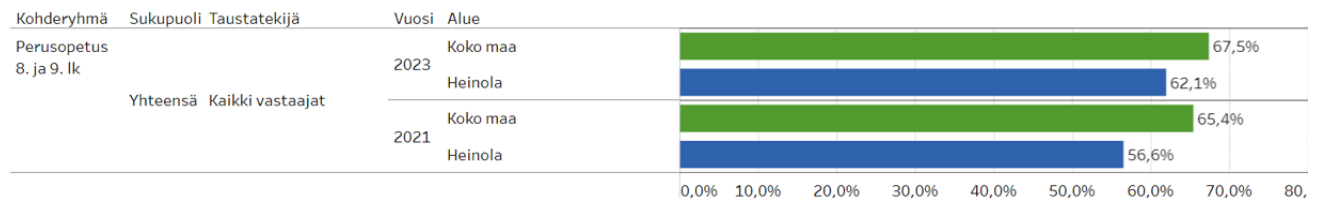


### Päihteet

Kouluterveyskyselyn 2023 mukaan asenteet nuorilla muuttuvat sallivimmiksi päihteitä kohtaan. Lähes joka neljäs 8.-9.-luokkalainen sallii ikäisillään sähkösavukkeiden käytön. Tupakkatuotteiden käyttö on lisääntynyt yläkouluikäisten keskuudessa voimakkaasti. Päivittäin jotain tupakkatuotetta käyttää 15,5 % vastaajista. Myös joka neljäs yläkoulun vastaaja hyväksyy ikäisensä päihteiden käytön humalatiltaan asti. Marihuanan käytön hyväksyy 12 % vastaajista. Kannabistuotteiden kokeilut ovat Heinolassa koko maan keskitasoa korkeammalla ja kasvanut kahden vuoden takaisesta tuloksesta voimakkaasti. Yläkouluikäisten vastaukset kertovat, että nuorten on helppo hankkia huumeita Heinolassa. 63 % ilmaisi kokevansa näin.

**Omalla paikkakunnalla helppo hankkia huumeita**

**Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran**


Valtakunnallisesti on uutisoitu raittiiden nuorten lisääntymisestä. Kouluterveyskysely osoittaa, että Heinola on mukana tässä kehityksessä.

**Raittius**


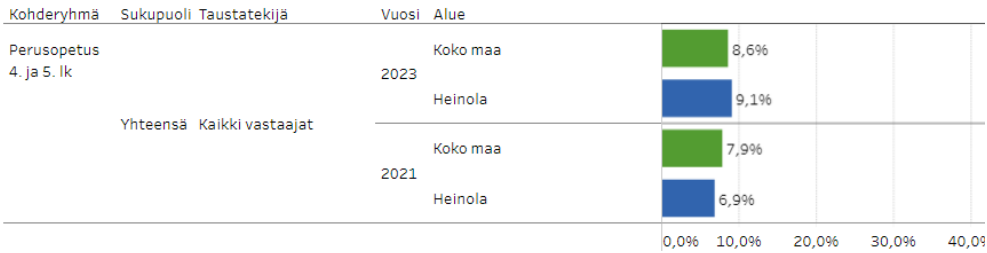
**Heinolan ikäihmisten hyvinvointikyselyssä 2023** 3 % vastaajista kertoi itse ja jonkun läheisen olleen huolissaan alkoholikäytöstä. Kuitenkin vastauksissa sanoitettiin alkoholinkäytön lisääntyneen korona-aikana. Heinolassa on valtakunnallista tulosta enemmän yli 64-vuotiaita kohonneessa riskissä alkoholihaittojen saamiseen. Tuloksessa on kuitenkin huomioitava Heinolan terveydenhuollon systemaattinen Audit-C testien teettämisen ja kirjaamisen malli, joka tuo herkemmin ilmiötä Heinolassa näkyväksi.

Jyränkölän ja seurakunnan yhdessä toteuttama **Pilke-toiminta** kohdentuu ikäihmisille, joilla on haasteita päihteiden kanssa. Toiminta on Sininauhaliiton kehittämä päihdetyön muoto, jossa ajatuksena on nähdä ikääntynyt oman elämänsä asiantuntijana ja tarjota vertaistuellista ohjattua ryhmätoimintaa. Pilkkeeseen kutsutaan syrjään jääneitä, päihteitä käyttäviä tai käyttäneitä ikäihmisiä. Ryhmään voi osallistua ilman vaatimusta päihteettömyydestä tai raitistumisesta.

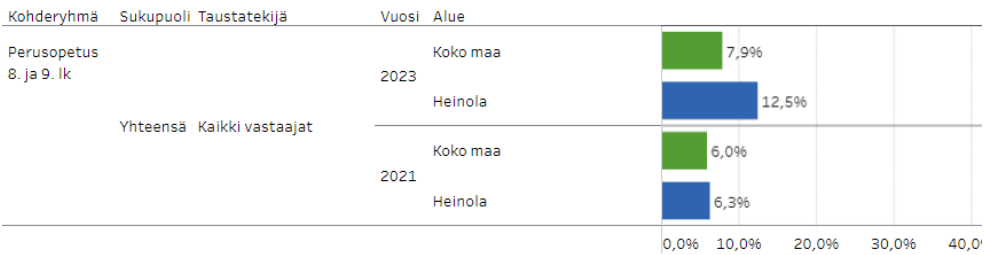
**Turvallisuus lähisuhteissa**

Turvallisuusteema näyttäytyy kouluterveyskyselyn mukaan huolestuttavalta. Kokemus vähintään kerran viikossa tapahtuvasta kiusatuksi tulemisesta on lisääntynyt voimakkaasti peruskoululaisten vastaajien joukossa. Alakoulun vastaajien luku oli 9,1 % vastaajista ja yläkoulun 11 %.

## Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa

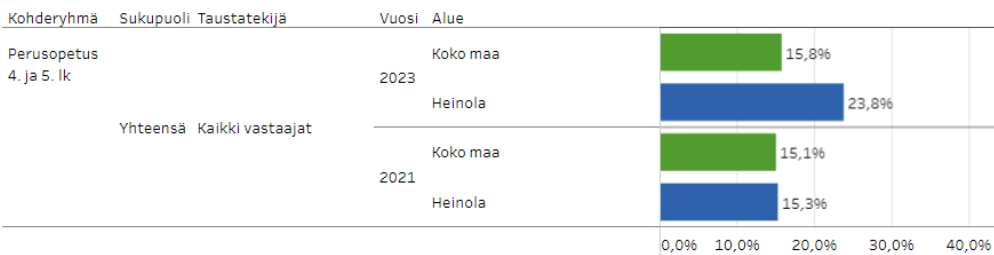


## Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa

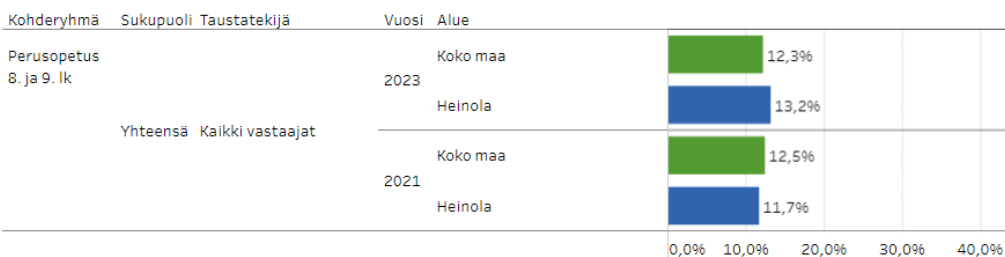


Keskustelua on herättänyt myös alakoululaisten vastaajien kokemus huolta pitävien aikuisten taholta koetusta fyysisestä väkivallasta.

## Kokenut vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana



## Kokenut vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana



Jengityminen on näyttäytynyt kaupunkikuvassa ja Heinolassa toteutettiin tämän vuoksi kysely lasten ja nuorten parissa toimiville henkilöille. **Lasten ja nuorten ei-toivotun käyttäytymisen workshop** nosti jatkotyöstämiseen some-kampanjoinnin, turvallisten aikuisten kohtaamisen, nuorten osallisuuden ja kokemustarinoiden hyödyntämisen, matalan puuttumisen ja yhteisen vastuun, yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisäämisen, asiantuntijan kutsumisen puhumaan syy-seuraus-teemasta, perheiden riittävän tuen, tiedottamisen, Valintojen virran vanhempienillan tavoittamisen/pilotointi sekä verkostosopimuskäytännöt.

## Ongelmapelaaminen

Tärkeästä aiheesta huolimatta pelitaitovanhempainilta ei koonnut kuulijakuntaa juurikaan syksyllä paikalle. Takuu-säätiö koulutti diakoniatyötä ongelmapelaamisesta.



## 4. Tavoitteita vuodelle 2024

**Hyvinvointilautakunta** on valinnut seurattaviksi ilmiöiksi

- Lasten ja nuorten kokeman seksuaalisen häirinnän ja
- lasten kokeman, huolta pitävän aikuisen fyysisen väkivallan.

**Hyvinvointityöryhmän nostamia tavoitteita ovat**

- Hyvinvointitiedon jakaminen
- Toiminnasta ja palveluista viestiminen ja tiedon vieminen ihmisten keskele
- Turvallisuus on tietoisuutta: turvallisuus verkossa ja varautuminen
- Positiivisen mielenterveyden vahvistaminen, resilienssi
- Kohtaaminen ja läsnäolo

**Yhdyspintaneuvottelukunta on vuosittaisessa Hyte-neuvottelussa (2023) nostanut vuoden 2024 tavoitteet, joista kunnat luovat omat toimenpiteet**

Maakunnallinen hyte-työ painottaa vuonna 2024

1. erityisesti lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilaa ja
2. mielen hyvinvoinnin näkökulmaa

Tähän liittyy lapsiperheiden varhainen tukeminen palveluiden näkyvyyden ja saavutettavuuden parantaminen sekä Tuki erilaisissa elämän nivelvaiheissa.

⇒ Näihin tavoitteisiin Heinolan hyte-työn on luonteva sitoutua.

**Muita odotuksia hyte-työlle ovat**

- Arvioivan työskentelyn vahvistaminen, erityisesti vaikuttavuuden ja toiminnan hyödyn arviointi.
- Hyvinvointitiedon saattaminen vahvemmin osaksi tiedolla johtamista. Tiedon analysoiminen monialaisesti. Datacenter-ajattelun kehittäminen.
- Hyvinvointisuunnitelman konkretisointi toiminnaksi yhteistyössä kaupungin toimijoiden kanssa.
- Hyte-kertoimessa arvioitaviin toimiin panostaminen.
- Vuoden 2025 laajaan hyvinvointikertomukseen valmistautuminen.

Hyvinvointityöryhmän työskentelylle on laadittu hyvinvointisuunnitelmaan ja hyte-kärkeen pohjautuva teemallinen vuosikello vuodelle 2024.

**Kaupunginjohtajan johtoryhmä**

**Hyvinvointityöryhmä**

Hyvinvointipäällikkö Kirsi Mäkilä